

Цэнтральная гарадская бібліятэка
імя А. І. Герцэна
Інфармацыйна-бібліяграфічны аддзел

Гомель :
гісторыка-краязнаўчы
каляндар на 2023 год

ГОМЕЛЬ, 2022

Томель: історыка – краязнаўчы календар на 2023 год / ДУ "Сетка публічных бібліятэк горада Томеля", ЦББ імя А.І. Герцага, інфармацыйна-бібліяграфічны аддзел; склад. М. Перунова. – Томель, 2022.- 17 с.

АД СКЛАДАЛЬНІКА

«Гомель: гісторыка-краязнаўчы каляндар» – штогадовы дапаможнік Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. І. Герцэна. Яго мэта – звярнуць увагу на найбольш значныя моманты з гісторыі, эканомікі, навукі, культуры свайго рэгіёна, на факты з жыцця і дзейнасці знакамітых асоб, чые імёны звязаны з Гомелем.

Матэрыялы календара могуць быць выкарыстаны выкладчыкамі, краязнаўцамі, работнікамі бібліятэк, СМІ і ўсімі, хто цікавіцца гісторыяй і культурай горада.

Дапаможнік прадстаўляе сабой пералік памятных дат 2023 года.

Адбор дат не прэтэндуе на вычарпальную паўнату. У дапаможніку адлюстраваны толькі юбілейныя і найбольш цікавыя даты. Пры адборы дат складальнікам выкарыстаны наступныя выданні:

1. Гомель: гісторыка – краязнаўчы каляндар на 2018 год / ЦГБ ім. А. І Герцэна; інфармацыйна-бібліягр. аддзел. – Гомель, 2017.
2. Новыя кнігі. Па старонках беларускага друку: бібліягр. бюлетэнь / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – 2022. – № 8.– 24 с.

У 2022 годзе спаўняецца:

375 гадоў таму пачалася Антыфеадальная вайна 1648-1651 (у Гомелі ішла з мая 1648 да пачатку восені 1651 г.).

250 гадоў таму (1773) Гомель стаў цэнтрам аднайменнага павета Рагачоўскага намесніцтва.

230 гадоў таму (1793) пабудавана Ільінская царква – помнік драўлянага дойлідства.

150 гадоў таму (1873) праз Гомель прайшла Лібава-Роменская чыгунка, якая звязала Прыбалтыку з Украінай.

150 гадоў таму (1873) узнік пасёлак Касцюкоўка як станцыя Лібава-Роменскай чыгункі.

150 гадоў таму (1873) адкрыта царкоўна-прыхадское двухкласнае вучылішча з рамесным ухілам.

135 гадоў таму (1888) праз Гомель пракладзена Палеская чыгунка, якая звязала поўдзень Беларусі з Расіяй (Брэст-Бранск).

135 гадоў (1888) з часу заснавання станкабудаўнічага завода імя С.М. Кірава (зараз ТАА "СтанкаГомель").

125 гадоў таму (1898) пабудавана Гомельская мужчынская класічная гімназія (зараз будынак БелДУТа).
Архітэктар С. Шабунеўскі.

125 гадоў таму (1898) у Гомелі на р. Сож устаноўлены гідралагічны пост.

125 гадоў (1898) з дня нараджэння Азрыэля Абрамавіча Жаркоўскага, сакратара Гомельскага савета прафсаюзаў (1918).

120 гадоў таму (1903) адкрыта павятовая бальніца (з 1919 – гарадская, з 1977 – гарадская бальніца хуткай дапамогі).

120 гадоў таму (1903) у Гомелі пабудаваны так званы “Дом врача” (цяпер Дом грамадзянскіх абрадаў па вул. Ірынінскай).

120 гадоў таму (1903) адбыліся велагонкі на трэку пажарнага таварыства – першыя ў Гомелі спартыўныя спаборніцтвы.

120 гадоў (1903-1987) з дня нараджэння Касых Міхаіла Макаравіча, удзельніка баёў за вызваленне Гомеля, Ганаровага грамадзяніна г. Гомеля.

120 гадоў (1903) з часу яўрэйскага пагрома ў Гомелі.

115 гадоў таму (1908) у Гомелі адкрыта прыватная жаночая гімназія М.А. Табалевіч-Федароўскай; заснавана музычна-драматычнае таварыства (дзейнічала да канца 1914).

115 гадоў (1908) з часу выдання газеты “Гомельский вестник” (1908-1909).

110 гадоў (1913) з часу адкрыцця ў Гомелі Фёдара-Ірынінскай вочнай лякарні на сродкі І.І. Паскевіч.

110 гадоў таму (1913) у Гомелі прайшлі першыя на тэрыторыі Беларусі спаборніцтвы па лёгкай атлетыцы ў закрытым памяшканні.

110 гадоў (1913) з дня нараджэння Купцова Сяргея Паўлавіча (у гады Вялікай Айчыннай вайны – сакратар Гомельскага падпольнага гаркама камсамола), Ганаровага грамадзяніна г. Гомеля.

105 гадоў таму (1918) Гомель наведалі Аркадзь Аверчанка (рускі пісьменнік) і Леанід Уцёсаў (эстрадны спявак).

105 гадоў (1918) з часу заснавання клуба чыгуначнікаў (зараз Палац культуры чыгуначнікаў імя У. І. Леніна).

100 гадоў (1923) з часу заснавання Гомельскай абнаўленчай епархіі.

95 гадоў (1928) з часу адкрыцця 3-й гарадской клінічнай бальніцы.

95 гадоў (1928) з часу стварэння Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У.І. Леніна.

90 гадоў (1933) з часу заснавання Гомельскага вінаробчага завода.

85 гадоў (1938) з часу заснавання Гомельскага

падшыпнікавага завода.

85 гадоў (1938) з часу стварэння Гомельскага электратэхнічнага завода.

80 гадоў (1943) з часу стварэння ААТ “Гамяльчанка”.

65 гадоў (1958) з часу ўтварэння абласнога аддзялення Саюза журналістаў Беларусі.

65 гадоў (1958) з часу ўстаноўкі на пл. Леніна помніка У. І. Леніну (у сувязі з 40-годдзем БССР).

55 гадоў (1968) з часу стварэння Гомельскага абласнога тэатра лялек (зараз Тэатральна-відовішчная ўстанова “Гомельскі дзяржаўны тэатр лялек”).

55 гадоў (1968) з часу адкрыцця мемарыяльнай дошкі Кунцэвічу Мікалаю Мікалаевічу (у гады Вялікай Айчыннай вайны – камісар 2-га батальёна Гомельскага палка народнага апалчэння) на будынку тэхнікума чыгуначнага транспарту (з мая 2015 г. – Гомельскі каледж – філіял установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт транспарту»).

55 гадоў (1968) з часу адкрыцця Гомельскага аэрапорта.

55 гадоў (1968) з часу адкрыцця ў Гомелі завочнага факультэта Маскоўскага кааператыўнага інстытута (з 1975 – Гомельскі філіял гэтага інстытута, з 1979 – Гомельскі кааператыўны інстытут Цэнтрсаюза, з 2001 – Беларускі гандлёва-эканамічны ўніверсітэт спажывецкай

кааперацыі).

55 гадоў (1968) з часу адкрыцця парка “Фэстывальны”.
Устаноўлены помнік Вызвалення. Насыпаны курган Славы.

55 гадоў (1968) з часу адкрыцця ў Гомелі агульнага факультэта Беларускага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга політэхнічнага інстытута пры ВА «Гомсельмаш» (з 1973 – Гомельскі філіял Беларускага політэхнічнага інстытута (зараз Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт), з 1981 – Гомельскі політэхнічны інстытут, з 1998 – Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт імя П. В. Сухога).

45 гадоў (1978) з часу адкрыцця помніка П.І. Чайкоўскаму.

30 гадоў (1993) з часу стварэння Таварыства Кірылы Тураўскага.

30 гадоў таму (1993) Біяграфічным цэнтрам у Кембрыджы прысвоена ганаровае званне “Чалавек XX стагоддзя” мастаку Г. Вашчанку.

20 гадоў (2003) з часу адкрыцця першай чаргі Рэспубліканскага навукова-практычнага цэнтра радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека.

20 гадоў (2003) з часу адкрыцця помніка воінам-інтэрнацыяналістам у Любенскім мікрараёне.

20 гадоў (2003) з часу адкрыцця Спаса-Праабражэнскай царквы на беразе Валатаўскога возера.

20 гадоў (2003) з часу адкрыцця бюста беларускаму паэту Янку Купалу. Яго імя прысвоена скверу.

20 гадоў (2003) з часу адкрыцця бронзавага помніка княгіне Ірыне Паскевіч.

20 гадоў таму (2003) быў заснаваны Свята-Ціхвінскі жаночы манастыр.

Студзень

1 – 75 гадоў (1948-2022) з дня нараджэння Васіля Юр’евіча Ткачова, беларускага празаіка, драматурга, публіцыста, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, члена Саюза тэатральных дзеячаў.

2 – 85 гадоў (1938, Гомель-2011) з дня нараджэння Леаніда Елісеева, мастака.

12 – 70 гадоў (1953) з дня нараджэння Квяткоўскай Веры Фёдарайны, паэткі, Члена Саюза пісьменнікаў Беларусі.

15 – 90 гадоў (1933, Гомель - 2021) з дня нараджэння заслужанага трэнера Беларусі (гімнастыка), выдатніка народнай адукацыі БССР, выдатніка фізічнай культуры СССР Міхаіла Рыгоравіча Звагельскага.

15 – 85 гадоў (1938) з часу ўтварэння Гомельскай вобласці, адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкі ў Рэспубліцы Беларусь.

15 – 60 гадоў (1963) з дня нараджэння Нікі Ракіцінай (Людмілы Багданавай), пісьменніцы.

21 – 120 гадоў (1903, Навабеліца-1987) з дня нараджэння Георгія Рыгоравіча Ніскага, рускага жывапісца і графіка,

народнага мастака РСФСР, правадзейнага члена Акадэміі мастацтваў СССР.

25 – 75 гадоў (1948, Гомель) з дня нараджэння Уладзіміра Аляксеевіча Еўтухова, беларускага манументаліста, члена Беларускага саюза мастакоў.

Люты

5 – 110 гадоў (1913) з пачатку выдання грамадска-палітычнай і літаратурнай газеты ліберальна-асветніцкага напрамку “Гомельская мысль”.

10 – 85 гадоў (1938-2019) з дня нараджэння Юрыя Сяргеевіча Фатнева, паэта і празаіка.

13 – 200 гадоў (1823-1903, Гомель) з дня нараджэння Святлейшага князя Фёдара Іванавіча Паскевіча-Эрыванскага, рускага генерал-лейтэнанта, генерал-ад’ютанта (20.01.1856).

Сакавік

1 – 105 гадоў (1918) з дня акупацыі Гомеля войскамі кайзераўскай Германіі.

10 – 100 гадоў (1923, Гомель-1945) з дня нараджэння Шандалава Юрыя Абрамавіча, Героя Савецкага Саюза.

12 – 155 гадоў (1868-1944) з дня нараджэння Панцелеймона Лепяшынскага, палітычнага дзеяча, педагога. Яго імем названа вуліца ў Гомелі.

17 – 65 гадоў (1958) з дня нараджэння Андрасюка Івана Васільевіча, мастака.

Красавік

25 гадоў таму (1998) Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Гомель азначаны грамадска-палітычным цэнтрам міжрэгіянальных сувязей Беларусі,

Расіі і Украіны.

1 – 65 гадоў (1958) з дня нараджэння Евы Дударгі, празаіка.

4 – 120 гадоў (1903, Гомель-1984) з дня нараджэння Дзякава Іосіфа Іванавіча, Героя Савецкага Саюза.

16 – 100 гадоў (1923, Гомель-1997) з дня нараджэння Карлюка Анатоля Сямёнавіча, вучонага-філосафа, які цікавіўся пытаннямі гісторыі філасофіі і атэізму, праблемамі прыродазнаўства.

30 – 55 гадоў (1968) з дня нараджэння Івановай Наталлі Уладзіміраўны, паэткі, перакладчыка, члена Міжнароднага саюза пісьменнікаў і майстроў мастацтваў.

Май

1 – 105 гадоў (1918, Гомель-1998) з дня нараджэння Віктара Фёдаравіча Казачэнкі, беларускага жывапісца, члена Беларускага саюза мастакоў.

100 гадоў (1923) з дня стварэння ў Гомелі першага піянерскага атрада.

6 – 50 гадоў (1973) з дня нараджэння Шэмет Наталлі Генадзьеўны, паэткі і пісьменніцы, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, члена Міжнароднага саюза пісьменнікаў і майстроў мастацтваў.

14 – 90 гадоў (1933, Гомель-2022) з дня нараджэння Малафеева Анатоля Аляксандравіча, дзяржаўнага і партыйнага дзеяча Беларусі.

15 – 75 гадоў (1948) з дня нараджэння Рыгора Мікалаевіча Андрэяўца, пісьменніка, журналіста, даследчыка, публіцыста, лаўрэата Міжнароднай *літаратурнай прэміі імя старажытнарускага песнятворцы Баяна* і Усерасійскай грамадскай прэміі прафесійнага прызнання “Лучшие перья России”.

21 – 75 гадоў (1948, Гомель) з дня нараджэння Аляксандра Міхайлавіча Атрушкевіча, паэта, празаіка, драматурга, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі.

29 – 85 гадоў (1938) з часу стварэння Гомельскага электратэхнічнага завода.

Чэрвень

105 гадоў таму (1918) Гомель наведаў Іван Бунін, рускі пісьменнік.

5 – 100 гадоў (1923-2007) з дня нараджэння Коласа Івана Андрэевіча, разведчыка, аднаго з арганізатараў партызанскага руху на Палессі, Героя Расіі, Кавалера ордэна Ф. Скарыны.

20 – 95 гадоў (1928-2014) з дня нараджэння Гаўрылы Вашчанкі, беларускага манументаліста і жывапісца, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

24 – 75 гадоў (1948-2014) з дня нараджэння Алеся Дуброўскага, паэта.

Ліпень

100 гадоў (1923) таму ў Гомелі адбыўся першы выезд аўтамабіля з кінаўстаноўкай.

18 – 40 гадоў таму (1983) на вул. Савецкай быў усталяваны бронзавы бюст А. А. Грамыка.

20 – 95 гадоў (1928, Гомель-2005) з дня нараджэння Галіны Рыгораўны Куляшовай, музыказнаўцы, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

29 – 95 гадоў (1928) з дня закладкі завода сельскагаспадарчага машынабудавання “Гомсельмаш”.

95 гадоў (1928-1999) з дня нараджэння Міхаіла Незліна, вучонага-фізіка, члена-карэспандэнта Расійскай

акадэміі прыродазнаўчых навук, члена Нью-Йорскай АН, лаўрэата прэміі імя Арцымовіча Расійскай АН.

70 гадоў (1953) з дня нараджэння Святаслава Генадзьевіча Крупенькі, пісьменніка і паэта, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Жнівень

11 – 100 гадоў (1923-2001) з дня нараджэння Барыса Філіпавіча Калача, Героя Савецкага Саюза, дырэктара СШ № 2 г. Гомеля (1970-1983 гг.).

13 – 70 гадоў (1953) з дня адкрыцця бібліятэкі-філіяла №1 імя І. Мележа ДУ “Сетка публічных бібліятэк горада Гомеля”.

16 – 95 гадоў (1928) з дня нараджэння Браніслава Пятровіча Спрыначана, беларускага паэта, перакладчыка (працаваў на заводзе “Гомсельмаш” майстрам кавальскага цэха, літсупрацоўнікам заводской шматтыражнай газеты “Сельмашавец”).

18 – 75 гадоў (1948) з дня нараджэння Мікалая Паўлавіча Кулеша, жывапісца, члена Беларускага саюза мастакоў (з 1996 – выкладчык сярэдняй школы № 8 г. Гомеля, з 2001 – Гомельскага мастацкага вучылішча, у 2008-2012 – у школе мастацтваў в. Лапаціна Гомельскага раёна).

22 – 100 гадоў таму (1923) прайшоў агульны гарадскі сход бібліятэчных работнікаў.

24 – 65 гадоў (1958) з часу заснавання завода “Гомелькабель”.

29 – 125 гадоў (1898, Гомель-1938) з дня нараджэння Нямцова Аляксандра Гаўрылавіча, краязнаўцы, археолага, этнографа.

Верасень

105 гадоў таму (1918) у Гомелі прайшлі канцэрты вядомага рускага опернага спевака Леаніда Собінава.

5 – 65 гадоў (1958) з дня нараджэння Аляксандра Людвігавіча Алейніка, празаіка.

7 – 65 гадоў (1958) з дня нараджэння Івана Васільевіча Бісева, паэта.

8 – 85 гадоў (1938, Гомельскі раён-1991) з дня нараджэння Анатоля Грачанікава, беларускага паэта, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі і прэміі Ленінскага камсамола Беларусі.

10 – 70 гадоў (1953) з дня нараджэння Штэйнера Івана Фёдаравіча, лаўрэата прэміі АН Беларусі, загадчыка кафедры беларускай літаратуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны, доктара філалагічных навук.

12 – 55 гадоў (1968) з часу адкрыцця бібліятэкі-філіяла №7 імя Я. Коласа ДУ “Сетка публічных бібліятэк горада Гомеля”.

25 – 85 гадоў (1938-2018) з дня нараджэння Эмы Васільеўны Усціновіч, беларускай пісьменніцы.

Кастрычнік

90 гадоў (1933) з часу ўтварэння Гомельскага рачнога порта.

1 – 70 гадоў (1953) з дня адкрыцця Беларускага інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту (зараз БелДУТ).

4 – 85 гадоў (1938, Гомель-2012) з дня нараджэння Уладзіміра Пятровіча Кароткага, жывапісца, члена Беларускага саюза мастакоў.

6 – 60 гадоў (1963, Гомель) з дня нараджэння Івана

Мікалаевіча Афанасьева, беларускага крытыка і літаратуразнаўцы, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі.

6 – 145 гадоў (1878) з часу адкрыцця Гомельскага чыгуначнага вучылішча (з 1919 г. – тэхнікум чыгуначнага транспарту; з 2007 г. – Гомельскі дзяржаўны каледж чыгуначнага транспарту Беларускай чыгункі; з мая 2015 г. – Гомельскі каледж – філіял установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт транспарту”).

18 – 65 гадоў (1958) з часу заснавання завода гандлёвага абсталявання.

22 – 80 гадоў (1943) з дня нараджэння Плескачэўскага Юрыя Міхайлавіча, доктара тэхнічных навук, Заслужанага дзеяча навукі Рэспублікі Беларусь, прафесара.

23 – 75 гадоў (1948) з дня нараджэння Віктара Уладзіміравіча Ярца, беларускага паэта, літаратуразнаўцы.

24 – 65 гадоў (1958) з часу адкрыцця ААТ “Гомельскі завод вымяральных прыбораў”.

25 – 85 гадоў (1938) з дня нараджэння Дзмітрыя Аляксандравіча Папова, беларускага скульптара, члена Беларускага саюза мастакоў.

26 – 55 гадоў (1968) з дня выпуску першай прадукцыі Гомельскім ліцейным заводам “Цэнтраліт”.

27 – 75 гадоў (1948, Гомель) з дня нараджэння Паўлянок Галіны Іванаўны, спявачкі, заслужанай артысткі Беларусі, лаўрэата прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне”.

28 – 85 гадоў (1938) з часу стварэння на базе арцелі “Наперад” Гомельскага завода хімічных вырабаў.

29 – 100 гадоў (1923) з часу стварэння Дзяржаўнага архіва Гомельскай вобласці.

Лістапад

5 – 135 гадоў (1888, Гомель – 1972) з дня нараджэння Аляксандра Уклонскага, вучонага-мінеролага і геахіміка, які працаваў ва Узбекістане, акадэміка АН Узбекістана.

5 – 90 гадоў (1933) з дня выпуску першай прадукцыі Гомельскага шклозавода імя М. Ламаносава (зараз ОАО “Гомельшкло”).

10 – 80 гадоў (1943-2008, Гомель) з дня нараджэння Касцючэнкі Аляксея Аляксеевіча, ганаровага грамадзяніна г. Гомеля.

10-30 – 80 гадоў (1943) з часу правядзення на тэрыторыі Гомельскай вобласці Гомельска-Рэчыцкай наступальнай аперацыі.

17 – 115 гадоў (1908, Гомель-1944) з дня нараджэння Катуніна Іллі Барысавіча, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны, Героя Савецкага Саюза. Яго імем названа вуліца ў Гомелі.

26 – 80 гадоў (1943) з дня вызвалення Гомеля ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

55 гадоў таму (1968) на пл. Паўстання быў усталяваны помнік воінам-вызваліцелям Гомеля.

Снежань

195 гадоў таму (1828) Мікалай Гогаль праязджаў праз Гомель.

105 гадоў (1918) з дня стварэння РУП “Гомельскі суднабудаўнічы, суднарамонтны завод”.

2 – 155 гадоў (1868-1937) з дня нараджэння Станіслава Данілавіча Шабунёўскага, архітэктара.

15 – 40 гадоў (1983) з дня адкрыцця Гомельскага абласнога кардыялагічнага дыспансера.

19 – 85 гадоў (1938) з дня стварэння Гомельскага абласнога будаўнічага трэста (з 1977 г. – “Гомельпрамбуд”).

28 – 50 гадоў (1973) з дня стварэння Савецкага раёна Гомеля.

31 – 65 гадоў таму (1958) Гомельская тэлестудыя паказала першую праграму.

